УДК 378.016:78.07. https://doi.org10.31652/3041-1017-2025(5-1)-06

МЕТОДОЛОГІЯ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ ЯК ОСНОВА СПІВАЦЬКОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ

ЧЖАО ЮЙЛУН,

[1]Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна

Анотація

Стаття розкриває науково-теоретичні основи методології синергетичного підходу у контексті співацького розвитку студентів факультетів мистецтв. Автор формулює визначення поняття «співацький розвиток студентів факультетів мистецтв», а також теоретично обґрунтовує й визначає сутнісні характеристики, принципи та методологічні засади синергетичного підходу як базис для розроблення методики співацького розвитку студентів факультетів мистецтв, опора на який забезпечує максимальну результативність співацького розвитку в умовах постійної змінності соціально-суспільних процесів, а також відповідність змісту фахового вокального навчання сучасним викликам. Представлені в статті сутнісні характеристики методології синергетичного підходу втілюють зорієнтованість на встановлення й конкретизацію закономірних механізмів здатності складних систем до самоорганізації, на когнітивну активність щодо пізнання нових знань, а також на якісні варіативні перетворення складних систем від їх хаотичності до структурування, і функціонують згідно до мотиваційно-пізнавального, інноваційно-ціннісного та полілогічно-комунікативного напрямків вокального навчання. Серед принципів синергетичного підходу як основи співацького розвитку студентів факультетів мистецтв визначено принцип відкритості, що регулює динаміку впливів зовнішнього середовища, принцип самоорганізації, що забезпечується здатністю до самоструктуризації системи по відношенню до її складових, принцип атракторності та принцип біфуркаційності, що забезпечує нелінійність процесу співацького розвитку студентів факультетів мистецтв. Методологічні засади синергетичного підходу проектування стратегічних векторів співацького розвитку на основі використання педагогічно спланованих і спонтанних педагогічних впливів, розбудову поліваріантних траєкторій співацького розвитку; методичне забезпечення когерентності процесуальних компонентів співацького розвитку.

Ключові слова: синергетичний підхід, співацький розвиток, студенти факультетів мистецтв, методологічні засади, принципи, парадигма.

© 2025 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 378.016:78.07. https://doi.org10.31652/3041-1017-2025(5-1)-06

METHODOLOGY OF SYNERGISTIC APPROACH AS A BASIS FOR SINGING DEVELOPMENT OF STUDENTS OF ART FACULTIES

Zhao Yulong

Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine

Abstract

The article reveals the scientific and theoretical foundations of the synergistic approach methodology in the context of singing development of students of art faculties. The author formulates a definition of the concept of "singing development of students of art faculties", as well as theoretically substantiates and defines the essential characteristics, principles and methodological foundations of the synergistic approach as a basis for developing a methodology for the singing development of students of art faculties, which ensures maximum effectiveness of singing development in the conditions of constant change of social and social processes, as well as the correspondence of the content of professional vocal training to modern challenges. The essential characteristics of the synergistic approach methodology presented in the article embody a focus on establishing and specifying the natural mechanisms of complex systems' ability to self-organize, on cognitive activity in learning new knowledge, as well as on qualitative variable transformations of complex systems from their chaotic nature to structuring, and function in accordance with the motivational and cognitive, innovative and value-based, and political and communicative directions of vocal training. Among the principles of the synergistic approach as the basis for the singing development of students of art faculties are the principle of openness, which regulates the dynamics of environmental influences, the principle of self-organization, which is ensured by the ability of the system to self-organize in relation to its components, the principle of attractiveness and the principle of bifurcation, which ensures the nonlinearity of the process of singing development of students of art faculties. Methodological principles of the synergistic approach to designing strategic vectors of singing development based on the use of pedagogically planned and spontaneous pedagogical influences, development of multivariate trajectories of singing development; methodological support for the coherence of procedural components of singing development.

Keywords: synergistic approach, singing development, students of art faculties, methodological foundations, principles, paradigm.

Постановка наукової проблеми. Удосконалення якості фахового навчання студентів факультетів мистецтв загалом і підвищення результативності процесу їх співацького розвитку зокрема становить одну з найважливіших перспектив вищої мистецької освіти в частині музичної педагогіки та виховання. Ефективність теоретично-концептуального й методичного розв'язання проблеми співацького розвитку студентів факультетів мистецтв в умовах сьогоднішніх цивілізаційних зрушень та викликів, які поширились і на освітні процеси, залежить від віднайдення відповідного сучасності інноваційного методологічного фундаменту. Цей фундамент має уможливлювати не тільки максимальну результативність музичного, співацького розвитку майбутніх співаків, викладачів вокальних та вокально-хорових мистецьких дисциплін, вчителів музичного мистецтва в умовах постійної змінності й плинності соціально-суспільних процесів, але й забезпечити відповідність фахового вокального навчання новим викликам.

Отже, якщо перед мистецькою освітою глобалізованого інформаційного суспільства формується запит на фахову підготовку співака-виконавця, педагога-вокаліста нової генерації,

© 2025 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

спроможного до творчої конкуренції й відкритого до інноваційних методик, то аксіоматично, що такий запит висуває відповідні вимоги до методології наукових досліджень загалом і інноваційних методик у галузі мистецької освіти зокрема.

Означена методологія має інтегрувати нові ціннісні орієнтири, для тлумачення змісту яких Л.Ткаченко наводить думку В.Кременя щодо того, що означені цінності, мають нести «свідому орієнтованість на здобуття нового – знань, досвіду, економічних, політичних, культурних досягнень, а також специфічну налаштованість на інновацію» [12, с. 18], [5]. З огляду на вищезазначене, в якості наукового фундаменту для теоретичного обґрунтування й моделювання методики співацького розвитку студентів факультетів мистецтв доречно обрати методологію синергетичного підходу, оскільки саме цей підхід інтегрує аксіологію інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про актуальність залучення синергетичного підходу в якості методології наукових досліджень зазначали такі провідні українські вчені, як В.Виненко [1], О.Вознюк [2], С.Гончаренко [3], А.Євтодюк [4], В.Ільїн [6], В.Кремень [5], [6], Е.Лузик [7], В.Лутай [8], Г.Нестеренко [9], М.Нещадим [10], І.Сальник [11], Л.Ткаченко [12], С.Хоружий [13], О.Чалий [14] та ін.

Узагальнюючи творчий доробок вчених у галузі синергетичного підходу, слід зупинитись на декількох позиціях, які дозволяють зрозуміти логіку того, чому саме цей підхід доречно використовувати у педагогічних дослідженнях саме зараз, а саме:

- в критичні моменти соціально-суспільних змін, коли соціум висуває нові цілі власного розвитку, що ґрунтуються на оновленні аксіологічного фундаменту, важливою є своєчасне розроблення відповідних новим цілям концепцій, траєкторій розвитку освіти;

- оновлення аксіологічного фундаменту невідворотно спричиняє оновлення, реформування педагогічної діяльності згідно до нових визначених цілей, зокрема, призводить до розроблення інноваційних методик тощо;

- методологія синергетичного підходу забезпечує міцне методологічне підґрунтя саме для методичних розроблень для періодів соціально-суспільної змінності, пропонуючи відповідну парадигму.

Зокрема, Л.Ткаченко визначає цю парадигму як постнекласичну, стверджуючи про такий її важливий принцип, як саморозвиток складних систем [12]. Цієї ж думки притримується М.Нещадим, зазначаючи про те, що синергетика закладає принципово новий постнекласичний методологічний фундамент для пришвидшення і активізації освітніх процесів на базі синергетизації навчального середовища [10].

Мета статті – полягає у теоретичному обґрунтуванні та висвітленні методологічних засад та принципів синергетичного підходу як базису співацького розвитку студентів факультетів мистецтв.

Виклад основного матеріалу. Дослідження основних засад та принципів синергетичного підходу як методологічного фундаменту методики співацького розвитку студентів факультетів мистецтв доречно, на нашу думку, починати із визначення ключових понять «співацький розвиток» та «синергетика».

На базі аналізу науково-теоретичних джерел з проблеми співацького розвитку студентів факультетів мистецтв, формування в студентства вокально-технічних, інтерпретаційних, музично-виконавських умінь та навиків тощо, було теоретично обґрунтовано, розроблено і сформульовано авторське визначення досліджуваного феномену в якості динамічного перетворюючого процесу вокально-фізіологічного, духовно-емоційного й інтелектуально-творчого становлення та удосконалення загально-музичних та співацьких можливостей студентства на основі комплексу методів, засобів і прийомів вокального навчання, спрямованих на досягнення максимальної результативності щодо розвиненості співацьких умінь.

Переходячи до аналізу поняття «синергетика», слід зазначити, що Український педагогічний енциклопедичний словник за авторством С.Гончаренка визначає синергетику як «міждисциплінарний напрямок досліджень складно організованих еволюціонуючих систем, ... що ставить метою пізнання загальних принципів самоорганізації систем різної природи» [3, 420]. В.Кремень покладає в основу синергетики філософську концепцію людиноцентризму [5], [6]. Л.Ткаченко визначає синергетику як «...методологію в розвитку різних галузей наукового знання», яка «...поєднує два найбільш актуальних підходи – холізм і системність» [12, с. 21].

Аналіз наукових праць вищезазначених вчених дозволив виокремити характерні сутнісні

© 2025 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

характеристики методології синергетичного підходу, серед яких:

- осмислена зорієнтованість на встановлення й конкретизацію закономірних механізмів здатності складних систем до самоорганізації ;

- осмислена зорієнтованість на когнітивну активність щодо пізнання нових знань;

- осмислена зорієнтованість на якісні варіативні перетворення складних систем від їх хаотичності до структурування.

У контексті співацького розвитку студентів факультетів мистецтв зазначені вище характеристики торкаються наступних напрямків вокального навчання: мотиваційно-пізнавального, який відповідає за цілеспрямованість постійного розширення обсягу знань і умінь в області вокальної педагогіки та виконавства; інноваційно-ціннісного, який відповідає за пріоритетну позицію креативного й інноваційного підходів до методики формування власних вокальних умінь як основи співацького розвитку; полілогічно-комунікативного, який відповідає за розширення вокально-педагогічного і вокально-виконавського кола музичного спілкування.

І.Сальник конкретизує наступні принципи синергетичного підходу у контексті аналізу проведених авторкою педагогічних досліджень [11, с. 150-151]:

- принцип незамкнутості, відкритості системи та її підсистем зовнішньому середовищу;

- принцип самоорганізації та цілісності системи;

- принцип аттракторності та гомеостатичності педагогічної системи як її еволюційний ресурс;

- принцип нестійкості, біфуркаційності, флуктуаційності, динамічної ієрархічності педагогічної системи, її відкритість до надмалої дії;

- принцип ієрархічної цілісності освітньої системи;

- принцип нелінійності;

- принцип когерентності;

- принцип адитивності;

- принцип емерджентності;

- принцип імовірності;

- принцип надситуативності;

- принцип самоактуалізації та самодетермінації педагогічної системи;

- принцип відносності інтерпретацій [11, с. 150-151].

Розглянемо деякі з поданих вище принципів у контексті розроблення методики співацького розвитку студентів факультетів мистецтв, а саме:

- принцип незамкненості, відкритості уможливлює розгляд співацької розвиненості студентів факультетів мистецтв в якості незамкненої, відкритої динамічної системи, яка регулює динаміку становлення, конфігурації, взаємодії на основі врахування як цілеспрямовано організованих, так і спонтанних впливів зовнішнього середовища;

- принцип самоорганізації та цілісності уможливлює розгляд співацької розвиненості студентів факультетів мистецтв в якості системи, стійкість якої забезпечується здатністю до самоструктуризації та самоінтеграції по відношенню до її складових, які у процесі взаємодії спроможні зберігати рівновагу системи;

- принцип атракторності як еволюційний ресурс співацької розвиненості студентів факультетів мистецтв уможливлює її опору на умовно стійкі стрижні співацького розвитку, які можна визначити як педагогічні умови вокального навчального середовища, що підпорядковуються стратегічним цільовим векторам;

- принцип біфуркаційності, флуктуаційності, динамічної ієрархічності відкритість до надмалої дії уможливлює нелінійність процесу співацького розвитку студентів факультетів мистецтв, коли напрям означеного процесу зазнає змінностей на підґрунті нових біфуркаційних поштовхів-імпульсів, вплив яких уможливлює нові напрями методичних траєкторій розвитку досліджуваного феномену.

Впираючись на подані вище принципи синергетичного підходу, розроблені у контексті співацького розвитку студентів факультетів мистецтв, стало можливим сформулювати основні засади синергетичного підходу як методологічної основи для розроблення методики співацького розвитку студентів факультетів мистецтв.

До означених засад належать:

- проектування стратегічних векторів співацького розвитку студентів факультетів мистецтв на основі використання педагогічно спланованих і спонтанних педагогічних впливів;

- розбудова поліваріантних траєкторій співацького розвитку студентів факультетів мистецтв на підґрунті встановлення процесуальних механізмів та закономірностей;

- методичне забезпечення когерентності процесуальних компонентів співацького розвитку студентів факультетів мистецтв.

У висновках доцільно підсумувати, що аналіз методології синергетичного підходу, здійснений у

© 2025 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

річищі проблематики співацького розвитку студентів факультетів мистецтв, дозволив визначити сутнісні характеристики методології синергетичного підходу, а також принципи та методологічні засади цього підходу.

Таким чином, серед сутнісних характеристик синергетичного підходу доречно назвати наступні: осмислену зорієнтованість на встановлення й конкретизацію закономірних механізмів здатності складних систем до самоорганізації, на когнітивну активність щодо пізнання нових знань, на якісні варіативні перетворення складних систем від їх хаотичності до структурування.

До принципів синергетичного підходу у контексті співацького розвитку студентів факультетів мистецтв належать: принцип відкритості, що регулює взаємодію складових та динаміку розвитку співацької розвиненості на основі врахування впливів зовнішнього середовища; принцип самоорганізації та цілісності, що забезпечує стійкість співацької розвиненості на базі її самоструктуризації та самоінтеграції по відношенню до її складових; принцип атракторності, що уможливлює опору співацького розвитку на умовно стійкі методичні стрижні, якими є педагогічні умови вокального навчального середовища; принцип біфуркаційності, що уможливлює нелінійність процесу співацького розвитку за рахунок змінностей цього процесу на підґрунті нових біфуркаційних поштовхів-імпульсів.

До визначених методологічних засад синергетичного підходу віднесено: проектування стратегічних векторів співацького розвитку на основі використання педагогічно спланованих і спонтанних педагогічних впливів; розбудова поліваріантних траєкторій співацького розвитку; методичне забезпечення когерентності процесуальних компонентів співацького розвитку студентів факультетів мистецтв..

Список використаних джерел

1. Виненко В.Г. Синергетика в школі. Педагогіка. 1997. № 2. С.55-60.
2. Вознюк О. В. Синергетика освіти: розвиток, навчання, виховання. Синергетика: процеси самоорганізації технічних, технологічних та соціальних систем: Матеріали Першої Всеукраїнської наукової конференції. 17–18 червня 2003 року, м. Житомир. Житомир, 2003. С. 51–55.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги. 2011. 552 с.
4. Євтодюк А.В. Філософія освіти і синергетика – L'union faite a force. Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи. Методологічний семінар 22 листопада 2000 р. Збірник наукових праць за ред. В.Андрущенка. Київ: Товариство “Знання України”, 2000. С.175-180.
5. Кремень В. Г. Людиноцентризм в стратегіях освітнього простору. Київ: Педагогічна думка, 2009. 520 с.
6. Кремень В.Г. Ільїн В.В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму. Київ: Педагогічна думка, 2012. 368 с.
7. Лузік Е.В. Системно-синергетичний підхід до проектування самостійнопізнавальної діяльності студентів у вищих навчальних закладах. Модернізація вищої освіти в Україні і світі: десять років наукового пошуку: колективна монографія. Акад. пед. наук України; І-т вищої освіти України; за ред. В.П. Андрущенка, В.І. Лугового. Харків: Видавництво НУА, 2009. С. 76-90.
8. Лутай В.С. Розробка сучасної філософії освіти на засадах синергетики. Вища освіта України. № 1. 2009. С. 33-35.
9. Нестеренко Г. О. Синергетичний вимір самореалізації особистості в умовах трансформації суспільства: дисертація кандидата філос. наук: 09.00.03. Запорізький державний університет. Запоріжжя, 2002. 201с.
10. Нещадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: Монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2003. 852 с.

© 2025 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

11. Сальник І.В. Реалізація синергетичних принципів у контексті функціонування системи шкільного фізичного експерименту. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Випуск 5. С.146-152
12. Ткаченко Л.І. Синергетичний підхід у педагогіці: нова парадигма. Освіта та розвиток обдарованої особистості: Наука – практиці. № 10. 2013. С. 18-21.
13. Хоружий С.Г. Система консолідованого регулювання і нагляду за діяльністю фінансових установ: автореферат дисертації доктора екон. наук: 08.00.08; Ун-т банк. справи. Львів, 2021. 39 с.
14. Чалий О.В. Синергетичні принципи освіти та науки. Київ: Знання, 2000. 24 с.

References

1. Vinenko V.G. Synergetics at school. Pedagogy. 1997. № 2. C.55-60.
2. Synergetics of education: development, training, education. Synergetics: processes of self-organization of technical, technological and social systems: Materials of the First All-Ukrainian Scientific Conference. June 17-18, 2003, Zhytomyr. Zhytomyr, 2003. C. 51-55.
3. Honcharenko S.U. Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary. Rivne: Volynski oberehy. 2011. 552 c.
4. Philosophy of Education and Synergetics - L'union faite a force. Philosophy of education of the XXI century: problems and prospects. Methodological seminar on November 22, 2000. Collection of scientific papers edited by V. Andrushchenko. Kyiv: Society “Knowledge of Ukraine”, 2000. C.175-180.
5. Kremen V.G. Human-centeredness in the strategies of educational space. Kyiv: Pedagogical thought, 2009. 520 c.
6. Kremen V.G., Ilyin V.V. Synergetics in education: the context of human-centeredness. Kyiv: Pedahohichna Dumka, 2012. 368 c.
7. Luzik E.V. System-synergetic approach to the design of self-discovery activities of students in higher education institutions. Modernization of higher education in Ukraine and the world: ten years of scientific research: a collective monograph. Acad. of Pedagogical Sciences of Ukraine; Institute of Higher Education of Ukraine; edited by V.P. Andrushchenko, V.I. Lugovoy. Kharkiv: NUA Publishing House, 2009. C. 76-90.
8. Lutai VS. Development of modern philosophy of education on the basis of synergy. Higher education of Ukraine. № 1. 2009. C. 33-35.
9. Synergistic dimension of personal self-realization in the conditions of society transformation: dissertation of Candidate of Philosophy: 09.00.03. Zaporizhzhia State University. Zaporizhzhia, 2002. 201c.
10. Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice: Monograph. Kyiv: Kyiv University Publishing and Printing Center, 2003. 852 c.
11. Salnyk I.V. Implementation of synergistic principles in the context of the functioning of the school physical experiment system. Scientific notes. Series: Problems of methods of physical, mathematical and technological education. Issue 5. C.146-152
12. Synergistic approach in pedagogy: a new paradigm. Education and development of gifted personality: Science to practice. № 10. 2013. C. 18-21.
13. Khoruzhyi S.G. System of consolidated regulation and supervision of financial institutions: thesis of Doctor of Economics: 08.00.08; University of Banking. Lviv, 2021. 39 c.
14. Chaly O.V. Synergistic principles of education and science. Kyiv: Znannya, 2000. 24 c.

Про авторів

Чжао Юйлун, аспірант Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна, e-mail: shoruz@ukr.net

About the Authors

Zhao Yulong, PhD student at the Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine, e-mail: shoruz@ukr.net

© 2025 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)